

служеніе христіанской церкви со временъ апостольскихъ; Дмитревскаго Исторія догматическ. и таинствен. изъясненіе божественной литургіи; Муравьева; о. Никольскаго; Смолодовича Литургика; Лебедева Наука о богослуженіи православной церкви; Малиновскаго О литургіи Преждеосвящен. даровъ и Флоринскаго Исторія богослужебн. пѣснопѣній. Это все! Но, какъ видно изъ заглавія этихъ книгъ, большая часть изъ нихъ устарѣла и никакого научнаго значенія не имѣетъ. Русская богатая литература по литургикѣ и въ частности такіе труды, какъ сочиненія профессоровъ А. А. Дмитриевскаго и Н. Θ. Красносельцева, остались г. Тарнавскому неизвѣстными. Конечно, такое незнакомство отражается и на качествѣ изслѣдованія. Тѣмъ не менѣе книга черновецкаго профессора не лишена значенія и научнаго интереса, какъ основанная на источникахъ, изъ которыхъ извлечено все существенное, касающееся литургіи, и какъ таковая она можетъ съ полнымъ правомъ занять одно изъ почетныхъ мѣстъ въ православной литературѣ по литургикѣ, а въ литературѣ румынской представляетъ цѣнный вкладъ.

II. Сырку.

Β. Α. Μυστακίδου, Ὁ ἱερός κληρὸς κατὰ τὸν 15 αἰῶνα. Μάξιμος ὁ Μαργουίνιος. Ἐν Ἀθήναις 1893, σελίδες 55 σχήματος 8ου.

Τοῦτο τὸ βιβλίον ἐμπεριέχει βιογραφίαν εὐσύνοπτον Μαξίμου τοῦ Μαργουίνου, συμπληροῦσαν μέρη τινὰ τῆς περὶ τοῦ αὐτοῦ Μαξίμου μεγάλης διατριβῆς Αἰμιλίου τοῦ Λεγχανδίου [Bibliogr. Hell. II, σ. XXIII—LXXVII], πρὸς δὲ καὶ τινὰ κείμενα βοήθητικά μὲν ἄγνωστα δὲ τοῖς πρὸ τοῦ Μυστακίδου συγγράψασι τὰ κατὰ Μαργουίνιον, οἷον ἐπιστολὰς Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου καὶ τοῦ Μαργουίνου πάλιν ἐτέρως, σημειώματά τε ληφθέντα ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἡμερολογίων τοῦ πρώτου καὶ λόγον τοῦ δευτέρου πρὸς Ἱερειάν οἰκουμηνικὸν πατριάρχην, τὸν Τρανὸν ἐπωνομασμένον· παρέλαβε δ' ὁ Μυστακίδης τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Μαργουίνου ἐκ τινος κώδικος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου· διὰ δὲ τὴν ἱστορικὴν καὶ τὴν ἄλλην αὐτῶν ἀξίαν εὐχεται ὅπως ἅπανσαι ὁμοῦ αἱ προτετυπωμένοι καὶ τύποις ἀνέκδοτοι μένουσαι τοῦ Μαργουίνου ἐπιστολαὶ βιβλίον ἴδιον ἀποτελέσωσι περισυναχθεῖσαι, ἵν' ἔχωσι τοῦτο πρόχειρον οἱ τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν ἐξετάζοντες· ὁ συνύχομαι τῷ Μυστακίδῃ ἀγάω, εἰ καὶ τῆς εὐχῆς τὸν τελικὸν σκοπὸν οἶδα δυσεκπλήρωτον εἶναι, διὰ τὸν σκορπισμὸν τῆς τούτῃ χρηζούσης ὕλης· ἀνεπαρκῆς γάρ ἐστιν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἐπιστολῶν ἁπασῶν ἢ βοηθεῖα μεμονωμένου τινὸς ἀντιγράφου, τοῦ προχειροτέρου, τῷ τὴν ἔκδοσιν ἀποφασίσοντος ἀναλαβεῖν. Ὁ Μαργουίνιος φιλόλογος ἦν ὀνομαστότατος, καὶ διὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ γλωσσικὴν ἀττικὴν χάριτα ζητητὰς εὗρισκε διὰ ταύτας ἐκάστοτε μέχρις ἀνάρξεως τῆς τρεχούσης ἐκατονταετηρίδος ἡμῶν· ἐπηύξανε δὲ τὴν συνεχῆ τῶν ἐπιστολῶν ἀντιγραφὴν οὐ μόνον ἡ χάρις ἡ γλωσσικὴ, ἀλλὰ καὶ τούτων ὁ σκοπός, μάλιστα δὲ τὸ περιεχόμενον ἐν αὐταῖς διανόημα τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, ὅπερ ἐνεφάνιζεν αὐτὸν εἰς ἄκρον ἐξηγητισμὸν τῆ διδασκαλίᾳ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τῶν πρὸ Χριστοῦ

φιλοσόφων Ἑλλήνων καὶ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐπειδὴ τὰ πρωτό-
 γραφα τῶν ἐπιστολῶν οὐ γινώσκονται, δεῖ πάντως τὸν ἐκδότην αὐτῶν, ἵνα τὴν
 ἐκδοσὶν ἀποδείξῃ φιλόλογον, ἀναζητήσῃ μὲν τὰ κριβεστέρα τῶν ἀντιγράφων καὶ
 πρὸς ἄλληλ' ἀντιβαλεῖν ἐπὶ τῷ καταστήσῃ τὸ κείμενον εὐνόητον, προσθεῖναι
 δὲ καὶ σημειώματα, τὴν ὕλην τῶν ἐπιστολῶν ἐρμηνεύοντα. Ὁ γράφων τὰ παρ-
 όντα, πρὸς τοῖς ἤδη γνωστοῖς ἀντιγράφοις, ἐφανέρωσε κώδικας ἑτι πέντε, πολυα-
 ρίδιμους ἐνέχοντας ἐπιστολάς [Ἑλλην. Φιλολογ. Σύλλογ. τ. XVII, σ. 53—54.
 Καμπουρόγλου, Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. II, σ. 198] εὗρε δὲ καὶ
 συγγράμματα τοῦ Μαργουνίου αὐτόγραφα, τῶς ἀγνοούμενα, καὶ τούτου πάλιν
 ἀντιγραφὰς βιβλίων ἑτέρων συγγραφέων καὶ κατάλογον αὐτόγραφον τῶν
 ἀναγνωσθέντων ὑπ' αὐτοῦ παλαιῶν συγγραμμάτων ἅπαντα δὲ τὰ εὐρήματα
 ταῦτα χρήσιμά εἰσι τῷ βουλομένῳ γενέσθαι τῶν ἐπιστολῶν ἐκδότης. Ὁ ῥηθεὶς
 τῶν ἀναγνώσεων κατ'ἀλογος ἐρμηνεύει πολλῶν ἐπιστολῶν τὴν ὕλην, καὶ ἐπειδὴ
 σχετίζεται πρὸς τινα βιβλιογραφικὰ ζητήματα, τύποις ἐκδοθήσεται προσεχῶς· νῦν
 δέ, τὴν ἀφορμὴν τοῦ Μυστακίδου δόντος, ἐκδίδωμι δευτέραν τοῦ Μαργουνίου διαθή-
 κην [κωδ. 328 τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, φ. 31].
 «Ἐτε ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας ἀφ' ἧς [1584], κατὰ τὴν ε' καὶ εἰκοστὴν τοῦ
 νοεμβρίου, ἐν νήσῳ Κυθέρων. — Τοῦ αὐτοῦ διαθήκη: Μαρ:— Ἐπειδὴ πᾶσιν ἀν-
 θρώποις φύσει ἡ τοῦ θανάτου ἀνάγκη ἀκολουθεῖ καὶ ἄδηλος ὁ τῆς ἐκάστου ζωῆς
 ὄρος καθέστηκε, διὰ τοι τοῦτο καὶ ἡ ταπεινότης ἡμῶν τὴν περὶ ἡμᾶς καὶ περὶ
 τοῦτο τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν καὶ τὸ ἐκείνου περὶ τῆς ἡμετέρας ζωῆς ὄριον ἀγνο-
 οῦσα, πρὸς χριστιανούς καὶ τοῦτο ἠγήσατο, τὸ καὶ πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης τῶν
 οἰκείων τι προνοήσασθαι καὶ δὴ τῇ τοῦ παναγίου Θεοῦ χάριτι σώας ἔχουσα
 τὰς φρένας καὶ τὸν νοῦν ὑγιαῖ, καὶ ταῦτα πρὸς τῇ προφθασάσῃ ἑαυτῆς διαθήκῃ
 παρ' ἀγγελοῦ τε καὶ διαθέσθαι προήρηται. Ἐν πρώτοις τοιγαροῦν πᾶσι χριστιαν-
 οῖς τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην ἀφήσει καὶ παρ' αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἀντιστροφῶς
 ἀντέχειν παρακαλεῖται¹ καὶ ἐπεύχεται, τὴν δὲ ἑαυτῆς ἐλεεινὴν ψυχὴν εἰς χεῖ-
 ρας τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ παρατίθῃσιν· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν αὐτῇ ἔν γε τῇ παρούσῃ
 ζωῇ πλήν ὀλίγων βιβλίων ἀπόκτησις ὑπολείπεται, ἃ μὲν τούτων πρὸ τούτου
 δι' ἑτέρας ἰδίας διαθήκης εἰς μνημόσυνον ἑαυτῆς ἐν τῇ τοῦ θείου Προδρόμου
 μονῇ, τοῦ ἐπονομαζομένου Φαραγγίτη, συνάμα καὶ τοῖς ἄλλοις ὧν ἐκεῖ διαμνη-
 μονεύει², ἃ δὲ τό γε νῦν εἶναι ἔν τε τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῆς μεγαλομάρτυρος
 Αἰκατερίνης τῆς ἐν τῷ Χάνδακι εὐρηται³ καὶ ἃ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἑαυτῆς πρὸς
 μητρός θείου, τοῦ εὐγενοῦς κυρίου Παύλου τοῦ Κολώνα⁴, παραμεμένηκε, ταῦτα
 τῷ ἑαυτῆς αὐταδέλφῳ, τῷ εὐλαβεῖ μοναχῷ κυρίῳ Μελετίῳ τῷ Μαργουνίῳ⁵,
 ἀφήσει, τούτῳ γε μὴν τῷ συνθήματι, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ὑπὸ ἐπι-
 τιμίᾳ βάρους τε καὶ ἀφορισμοῦ συνάψῃ ταῦτα τοῖς προειρημένοις ἐν τῇ αὐτῇ
 μονῇ τοῦ Προδρόμου, καὶ διαμονάσῃ ἐκεῖ, ἐνουποταγῇ τε ὑποταγῇ τελείῃ τοῦ

1 Κωδ.: παρακαλεῖτε.

2 Ἀγνοῶ τὴν πρώτην διαθήκην· τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν διαθήκην ἰταλιστὶ γε-
 γραμμένην ὄρα παρὰ τῷ Legrand, Bibl. Hell. II, σ. 392.

3 Ἀμφότερα τὰ μοναστήρια ταῦτα ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ κεῖνται.

4 Ὁρα Legrand, Bibliogr. Hellénique, II, σ. XXIII.

5 Αὐτῶν σ. 392 καὶ 393.

ἐκεῖ προσμένοντος αἰδεσιμωτάτου καθηγουμένου κυρίου Μητροφάνους¹ καὶ εἶ τι ἄλλο τῶν ἐμῶν εὐρεθεῖν παρὰ τινι, ἐχέτω ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν ὁ αὐτός μου ἀυτάδελφος συναγαγεῖν τε αὐτὰ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ καθιερωσάει μονῇ· εἰ δέ τινες περὶ αὐτὸν δυστρόπως ἑαυτοὺς ἐν τῇ τῶν βιβλίων ἀπολήψει διάθουιντο καὶ μὴ ῥᾶστα καὶ χωρὶς τινος ἀντιλογίας τὴν αὐτῶν τε καὶ ἄλλων οἰωνοῦν ἡμετέρων ἀπόδοσιν ποιήσαιεν, ὑπὸ τῷ τοῦ Θεοῦ βάρει καὶ ταῖς τῶν τιῆ' θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ἀρχαῖς ὑποπεπτέωσάν τε καὶ ὑποβεβλήσθωσαν, ὀφείλοντος πρὸς τούτοις τοῦ ἐν τῇ προειρημένη μονῇ εὐρισκομένου ἢ καὶ εὐρεθησομένου καθηγουμένου διὰ γε τὰ εἰρημένα τῷ αὐτῷ ἀυτάδελφῷ μου Μελετίῳ², τὰ ὅσα δ' ἀνῆκεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ διατροφὴν τε καὶ σκέπασμα [δίδουσαι] ἄχρι τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, σωφρόνως μέντοι καὶ τούτων προνοουμένων καὶ ἡ μοναχοῖς προσῆκε τοῖς τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ γνησίως ἐφ' ἑαυτοὺς ἀραμένους· ὁ δὲ καὶ ἐν τῇ διακρίσει τοῦ αὐτοῦ ἡγουμένου, εἶ τε καὶ ἄλλου τάχα, τοῦ μετ' ἐκείνου, ἐν ἀγίῳ πνεύματι παραλείπω. Ταῦτα μὲν ἐγὼ διατάττομαι, δι' ἃ καὶ ὑπογράψω εἰς τὸ εὐδηλοτέρην [εἶναι] τῆς ἐμῆς γνώμης [τὴν] σύστασιν παρακαλῶ δὲ ἐν Θεῷ αὐτόν τε τὸν κατὰ τὸ παρὸν εὐρισκόμενον καθηγουμένον κύριον Μητροφάνην, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφόν, ἅτε δὴ ἐγνωκῶς αὐτὸν εἰλικρινῶς τε καὶ ἀληθῶς ἠγαπηκότα με, ἐμμεῖναι τε τοῖς παρὰ τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος διατεταγμένοις καὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς διαμνημονεύειν διαπαντός, αὐτόν τε τὸν ἐμὸν ἀυτάδελφον κύριον Μελέτιον τὸν Μαργούνιον ἀγαπᾶν τε ὡς ἕτερον ἐμὲ καὶ τῶν περὶ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν φερόντων λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἐπιμελεῖσθαι καὶ ὁποῖαις ἂν ἔχη νουθεσίαις τε καὶ παραινήσεσιν ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ ἐργασίαν παροξύνειν διαπαντός.

Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς.

2. БИБЛИΟΓΡΑΦΙΑ.

ГРЕЦИЯ И ТУРЦИЯ.

Ἑπαμ. Ἰ. Σταματιάδου, Ἰκαριακά, ἥτοι ἱστορία καὶ περιγραφή τῆς νήσου Ἰκαρίας. Ἐν Σάμῳ 1893, σελίδες 161 σχήματος 8-ου.

Τὸ πόνημα τοῦτο τοῦ λογιωτάτου Σταματιάδου, ὃ τῶν ἐλληνικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἱστοριῶν οἱ γινῶσται χρησιμωτάτας ὀφείλουσιν ἐκ πολλοῦ συγγραφάς, περιγράφει καταλεπτῶς τὴν Ἰκάρου νῆσον, τὴν νῦν ἐλληνιστὶ Νικαριάν ὀνομαζομένην, ἣ πολιτικῶς μὲν ὑποτάσσεται τοῖς Τούρκοις, ἐκκλησιαστικῶς δὲ τῷ μητροπολίτῃ τῆς αὐτονόμου νήσου τῶν Σαμίῶν διήρηται δὲ εἰς πεντεκαίδεκα κεφάλαια, ταύτας ἔχοντα τὰς ἐπιγραφάς· α) Γεωγραφικὴ θέσις καὶ ὄρη Ἰκαρίας, β) Ἀρχαῖα ὀνόματα τῆς νήσου καὶ πόλεις αὐτῆς, γ) Ἱστορία τῆς Ἰκαρίας, δ) Θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἰκαρίων καὶ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ

¹ Οὗτός ἐστι πιθανῶς ὁ Μητροφάνης, ὃπερ ὁ Μαργούνιος ἔτει 1584-φ γράμμα ἔγραψε τύποις ἀνέκδοτον. Legrand, Bibl. Hell., II, σ. XXXV.

² Παρέλειψα, φαίνεται, κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν φράσιν ὄλην, ἧς ἡ ἔννοια τοιαύτη· «προνοεῖσθαι μὲν τούτου»· καὶ ἄλλα τινὰ λεξείδια λείπουσι, ἅπερ εἰκαστικῶς ἀνεπλήρωσα, προσθεῖς αὐτὰ ἐν ἀγκύλαις.